

## LAO FAKAANGAANGA (FAKATONUTONU) KI HE KELEKELE 2012

### Fakamatala Fakamahino

(Ko e fakamatala ko 'eni 'oku 'ikai ko ha kongia ia 'o e Lao Fakaangaanga ka 'oku fakataumu'a pe ke fakamatala 'a hono ngaahi taumu'a mo hono ngaue'aki.)

1. 'Oku fa'u 'a e ngaahi fakatonutonu ko 'eni ke fakalelei'i 'a e Lao ki he Kelekele mo fakahoko 'a e ngaahi liliu iiki ke potupotu tatau ai 'a e Lao mo faingofua ange hono ngaue'aki. Ko e kongia lahi 'o e ngaahi fakatonutonu 'oku mahino ngofua pe.
2. Ko e fakapekia 'o e Kupu 14 mo e 15 ke fenapasi mo e fokotu'u ko ia ke to'o 'a e fiema'u ki ha taha muli ke ma'u ha ngofua ki mu'a pea toki nofo 'i ha kelekele 'i Tonga 'a ia 'e kamata ngaue'aki leva ki ai ngaahi kupu ki he Aleapau Nofu Totongi 'a ia 'oku fakangofua 'eni 'i ha fakatonutonu 'i he Lao Fakaangaanga ko eni.
3. 'Oku hiki hake 'i he fakatonutonu ki he Kupu 17 'a e ta'u mei he 16 ki he 21 ki ha memipa siasi ki mu'a pea lau ia ki he ngaahi tokolahi 'oku fiema'u ki mu'a pea foaki ha lisi ki ha lotu, kautaha 'ofa ki he masiva pe kautaha fe'ofa'ofa ni. 'Oku hohoa tatau eni mo e ngaahi fakatonutonu 'oku fokotu'u atu ki hono hiki hake 'a e ta'u 'e malava ke ma'u 'api ai ha taha mei he ta'u 16 ki he 21.
4. Ko e fakatonutonu ki he Kupu 19 'oku ne fakangata 'a e mafai ke fakangofua 'a e lisi lahi hake 'i he ta'u 'e 99 mei he Fakataha Tokoni pea 'oatu ia ki he Minisita 'i he loto ki ai 'a e Kapireti 'o hohoa tatau ia mo e ngaahi liliu tatau 'oku fakahoko 'i hono fakangata 'o e ngaahi mafai pule 'o e Fakataha Tokoni.
5. 'Oku hanga 'e he fakatonutonu ki he kupu 23(4) 'o fakaha 'oku pau ke 'ave 'a e tohi fanongonongo 'a e Minisita ki he fakahinohino 'a e ngaahi kelekele mo e ngaahi ngata'anga ki he ma'u kelekele pe ko hono fakafongā 'i he vahe fonua 'oku tu'u ai 'a e kelekele. 'Oku fai pe 'a e fakatonutonu ki he lao faka Pilitania he 'oku hoa pe 'a e lao faka Tonga 'i hono ngaue 'aki 'a e ngaahi lea ko e "kuo pau".
6. Ko e fakatonutonu ki he Kupu 54(3) 'oku ne 'oatu ki he Minisita 'a e mafai ke lesisita 'o e 'api ki mu'a 'a e vaha'a taimi ta'u 'e 1 'oku fiema'u kapau te ne fakapapau'i 'a e tokotaha 'oku 'ea. Ko e tali ki he kakato 'o e vaha'a taimi mahina 'e 12 'oku fa'a ta'ofi ta'e'uhinga ai 'a hono ngaue'i mo e fakatupulaki 'o e kelekele.

7. Ko e fakatonutonu ki he kupu 57 'oku kau ai 'a hono ta'ofi 'a e mu'aki totongi ko ia 'o e totongi lisi ki ha lisi 'o lahi hake 'i he ta'u 'e 2 ke ne malu'i ai 'a e ngaahi totonu 'a e 'ea 'i ha hoko 'o pekia 'a e taha ma'u 'api.
8. Ko e fakatonutonu ki he Kupu 60 'oku ne to'o 'a e fakangatangata 'o e vaha'a taimi 'a ia 'e lava 'o fakafo'ou ai ha lisi 'o ha 'api tukupau.
9. Ko e fakatonutonu ki he Kupu 80, 81 mo e 82 ke ne to'o 'a e hoko 'a e fe'auaki mo e tono 'a e kakai fefine ke to'o ai 'enau totonu ke ma'u kelekele. 'Oku 'ikai ke 'i ai ha tapui tatau ki he kakai tangata. Ko ia 'oku to'o ai 'a e tapui ko ia kae lava ke potupotu tatau 'a e kupu ni.
10. Ko e fakatonutonu ki he Kupu 85 mo e 86 'oku ne to'o 'a e totonu 'a ha mokopuna ke fili 'i hono 'api mo e 'api ha'ane kui tangata. Ko e totonu ko ia ke fili 'oku 'alu pe 'i he tukufakaholo 'o e ngaahi tokoua (foha tangata) ki mu'a pea fakafoki ki he mokopuna tangata.
11. 'Oku fakahu atu 'i he Konga VIB 'a e Ngaahi Alepau Nofu Totongi ki he Lao ki he Kelekele.
12. Kuo fakatonutonu 'a e Sipinga 5 'o e Tepile VIII mo e Sipinga 2, 3 mo e 11 'o e Tepile IX ke hoko tatau mo e ngaahi fakatonutonu ki he ngaahi kupu 'oku nau felave'i.

C

T

**LAO FAKAANGAANGA  
(FAKATONUTONU) KI HE KELEKELE  
2012**



## C

T

LAO FAKAANGAANGA (FAKATONUTONU) KI HE  
KELEKELE 2012

**Fokotu'utu'u 'o e Ngaahi Kupu**

**Kupu**

1	Hingoa Nounou.....	5
2	Kamata'anga .....	5
3	Fakatonutonu 'o e Kupu 2.....	6
4	Fakatonutonu 'o e Kupu 11.....	6
5	Fakapekia 'o e Kupu 14 mo e 15 .....	6
6	Fakatonutonu 'o e Kupu 17.....	6
7	Fakatonutonu 'o e Kupu 19.....	6
8	Fakatonutonu 'o e Kupu.....	6
9	Fakatonutonu 'o e Kupu 23.....	6
10	Fakatonutonu 'o e Kupu 30.....	7
11	Fakatonutonu 'o e Kupu 36.....	7
12	Fakatonutonu 'o e Kupu 41.....	7
13	Fakatonutonu 'o e Kupu 43.....	7
14	Fakatonutonu 'o e Kupu 44.....	7
15	Fakatonutonu 'o e Kupu 47.....	8
16	Fakahu atu 'a e Kupu 48A .....	8
17	Fakatonutonu 'o e Kupu 51.....	8
18	Fakatonutonu 'o e Kupu 54.....	8
19	Fakatonutonu 'o e Kupu 56.....	8
20	Fakatonutonu 'o e Kupu 57.....	9
21	Fakatonutonu 'o e Kupu 60.....	9
22	Fakatonutonu 'o e Kupu 80.....	9
23	Fakapekia 'o e Kupu 81 .....	9
24	Fakatonutonu 'o e Kupu 82.....	9

---

25	Fakatonutonu 'o e Kupu 82(2) .....	10
26	Fetongi 'o e Kupu 84 .....	10
27	Fetongi 'o e Kupu 85 .....	10
28	Fakatonutonu 'o e Kupu 86 .....	10
29	Fakatonutonu 'o e Kupu 87 .....	11
30	Fetongi 'o e Kupu 89 .....	11
31	Fakapekia 'o e Kupu 93 .....	11
32	Fetongi 'o e Kupu 100 .....	11
33	Fetongi 'o e Kupu 101 .....	12
34	Fakatonutonu 'o e Kupu 104 .....	12
35	Fakatonutonu 'o e Kupu 107 .....	12
36	Fakatonutonu 'o e Kupu 108 .....	13
37	Fakatonutonu 'o e Kupu 109 .....	13
38	Tanaki mai 'a e Konga VIB fo'ou .....	13
112F	Lesisita 'o e Ngaahi Aleapau Nofo Totongi .....	13
39	Fakatonutonu 'o e Kupu 122 .....	14
40	Fetongi 'o e Kupu 124 .....	14
"124	Sipinga 'o e ngaahi lisi, etc. ....	14
41	Fakatonutonu 'o e Kupu 125 .....	15
42	Fakatonutonu 'o e Kupu 131 .....	15
43	Fakatonutonu 'o e Kupu 141 .....	15
44	Fakatonutonu 'o e Kupu 142 .....	15
45	Fakatonutonu 'o e Kupu 143 .....	16
46	Fakatonutonu 'o e Tepile VIII .....	16
47	Fakatonutonu 'o e Tepile IX .....	16

C

T

**LAO FAKAANGAANGA (FAKATONUTONU) KI HE  
KELEKELE 2012**

**KO HA LAO KE FAKATONUTONU 'A E LAO KI HE KELEKELE KE  
FAKAHOKO 'A E NGAahi FAKALELEI KEHEKEHE PE 'I HONO TOE  
VAKAI 'O E NGAahi TU'UTU'UNI KI HE KELEKELE, MO E NGAahi  
TAUMU'A FEKAU'AKI MO IA**

Kamata'anga [            ]

---

**'OKU TU'UTU'UNI** 'e he Tu'i mo e Fale Alea 'o Tonga 'i he Fakataha Alea 'o e  
Pule'anga 'o pehe:

**1 Hingoa Nounou**

- (1) 'E ui 'ae Lao ni ko e Lao (Fakatonutonu) ki he Kelekele 2012.
- (2) 'E ui, 'i he Lao ni, 'a e Lao ki he Kelekele, 'i hono fakatonutonu, "ko e Lao ki he Kelekele".

**2 Kamata'anga**

Kuo pau ke kamata ngaue'aki 'a e Lao ni 'i he 'aho ko ia 'e tu'utu'uni 'e he Minisita 'i ha Fanongonongo 'i he Kasete, pea 'e ngofua ke kamata ngaue'aki 'a e ngaahi kupu kehekehe 'i ha ngaahi 'aho kehekehe. .

**3 Fakatonutonu 'o e Kupu 2**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 2 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tanaki atu 'a e 'uhinga'i lea 'o e "Potungaue" hili 'a e 'uhinga'i lea 'o e "Minisita" 'o pehe ni –

“Potungaue” 'oku 'uhinga ia ki he Potungaue ki he Fonua, Savea, Ngaahi Koloa Fakaenatula mo e 'Atakai;”.

**4 Fakatonutonu 'o e Kupu 11**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 11 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e "he loto ki ai 'a e" pea fetongi'aki 'a e "i he”.

**5 Fakapekia 'o e Kupu 14 mo e 15**

'Oku fakapekia 'a e Kupu 14 mo e 15 'o e Lao ki he Kelekele.

**6 Fakatonutonu 'o e Kupu 17**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 17 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'a e "kuo nau a'usia honau ta'u 21" hili 'a e "kakai lalahi”.

**7 Fakatonutonu 'o e Kupu 19**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 19 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono –

(a) 'i he kupu si'i (3), tamate'i 'a e "ka kuo pau 'e fiema'u 'a e finangalo 'o 'Ene 'Afio 'i he Fakataha Tokoni ki ha lisi 'a ia 'e fai 'i ha vaha'a taimi 'oku fuoloa ange 'i he ta'u 'e 99 pe ko ha vaha'a taimi 'o e fakafo'ou 'o ha lisi 'o tanaki atu ki ha ngaahi fakafo'ou kimu'a ange ki he 'uluaki vaha'a taimi 'o e lisi kuo fuoloa ange ia 'i he ta'u 'e 99”.

(b) fakapekia 'a e kupu si'i (4).

**8 Fakatonutonu 'o e Kupu**

'Oku fakatonutonu 'o e Kupu 22(1) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e "loto ki ai 'a e”.

**9 Fakatonutonu 'o e Kupu 23**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 23(4) 'o e Lao ki he Kelekele 'i he lea faka Pilitania pe, 'aki hono tamate'i 'a e "may" pea fetongi'aki 'a e "shall”.



**10 Fakatonutonu 'o e Kupu 30**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 30 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu, hili 'a e lea "faha" 'a e ngaahi lea "pea kuo fakamo'oni" i ia 'e he Talekita Mo'ui".

**11 Fakatonutonu 'o e Kupu 36**

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 36(1) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate' i 'a e "Ka kuo pau ma'u ai pe 'e 'ikai ke foaki atu ha lisi 'i he kupu ko 'eni 'o hoko ai ko e vaha'a taimi katoa 'o e 'uluaki lisi pea mo ha ngaahi lisi ne foaki 'i he kupu ni kuo fuoloa ange ia 'i he ta'u e 99 tuku kehe pe 'o ka kuo finangalo ki ai 'a 'Ene 'Afio 'i he Fakataha Tokoni:".

**12 Fakatonutonu 'o e Kupu 41**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 41(b) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu hili 'a e lea "vale" 'a e kupu' i lea "pe faha pea kuo fakamo'oni" i ia 'e he Talekita Mo'ui.".

**13 Fakatonutonu 'o e Kupu 43**

- (1) 'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 43(1) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate' i 'a e "16 hono ta'u" pea fetongi 'aki 'a e "21 hono ta'u".
- (2) 'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 43(2) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'o e palalakafi si' i ko eni mo fakafika fo'ou 'a e ngaahi palalakafi si' i ke tatau –

“(a) ko e taha kole 'oku 'ikai vale pefaha pea kuo fakamo'oni' i 'oku pehe ia 'e he Talekita 'o e Mo'ui pea kuo fakamo'oni' i ia 'e he Talekita 'o e Mo'ui;”.

**14 Fakatonutonu 'o e Kupu 44**

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 44 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'o e kupu si' i fo'ou ko eni –

“(3) 'E ngofua ki ha taha ma'u 'api kene fakangofua ha taha kehe kene faka'aonga' i mo ngaue'aki hono 'api pea kapau 'e faka'aonga' i ia mo ngaue'aki 'e 'ikai lau kuo ne li'aki hono 'api 'o fakatatau ki he kupu si' i (2).”.

**15 Fakatonutonu 'o e Kupu 47**

'Oku fakatonutonu 'o e kupu 47(1)(b) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e "sikuea mita 'e 7,000" pea fetongi'aki 'a e "sikuea mita 'e 752.8".

**16 Fakahu atu 'a e Kupu 48A**

'Oku fakatonutonu 'a e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'a e kupu ko 'eni –

**“48A Foaki 'oku 'Ikai 'Aonga-Fakalao**

Kuo pau ke 'ikai foaki ha 'api ki ha toko ua pe lahi ange 'i he taimi tatau pea kapau 'e hoko eni pea kuo pau 'e lau 'oku 'aonga fakalao 'a e 'uluaki foaki tukukehe 'o kapau 'oku 'i ai ha 'uhinga totonu ke fakahoko ai 'e he Minisita ha tu'utu'uni kehe mei ai.”.

**17 Fakatonutonu 'o e Kupu 51**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 51(1) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e "sikuea mita 'e 752" pea fetongi'aki 'a e "sikuea mita 'e 500".

**18 Fakatonutonu 'o e Kupu 54**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 54(3) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu polovaiso ko eni 'i he kongā faka'osi –

“Ka kuo pau ke lava 'o lesisita 'a e hingoa 'o e 'ea ko ia kimu'a 'i he 'aho kuo fakaha pau 'i he fanongonongo 'o kapau 'e fiemalie 'a e Minisita ko e 'ea totonu ia.”.

**19 Fakatonutonu 'o e Kupu 56**

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 56 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono –

(a) fakapekia 'a e kupu (ii) pea fetongi'aki 'a e -

“(ii) ko e taha ma'u 'api ko ha uitou 'a ia 'oku ne ma'u 'a e 'api tukuhau pe 'api kolo 'a hono husepaniti kuo pekia, pea kuo loto ki ai 'a e 'ea 'o fakaha mai ia 'i ha tohi;”;

(b) fakapekia 'o e kupu (iv); mo

(c) fakapekia 'a e kupu (v) pea fetongi'aki 'a e -

“(v) 'oku 'ikai ke 'i ai ha mokisi pe me'a ke ne ta'ofi pe ha to e founga malu'i kehe 'oku lolotonga ngaue'aki ki ai 'a e 'api pe ko hano kongā”.

**20 Fakatonutonu 'o e Kupu 57**

'Oku fakatonutonu 'a e kupu 57 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono –

(a) fakapekia 'o e kupu si'i (1) pea fetongi'aki 'a e –

“(1) Kuo pau ke felotoi 'a e ongo fa'ahi ki he lisi ki he mahu'inga 'o e totongi lisi 'a ia 'e ala totongi atu koe'uhi ko ha lisi.”;

(b) fakapekia 'o e kupu si'i (2);

(c) fakahu atu 'o e kupu si'i ko eni 'i he konga faka'osi (hili hono fakafika fo'ou) –

“(4) Kuo pau ke 'oua na'a totongi kimu'a 'a e totongi lisi 'o ha 'api kolo pe 'api tukuhau 'i ha vaha'a taimi 'o laka hake 'i he ta'u 'e ua.”.

**21 Fakatonutonu 'o e Kupu 60**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 60 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e kupu'i lea –“pea kuo pau felave'i mo e kotoa pe Konga 'o ha 'api tukuhau ki he vaha'a taimi he 'ikai laka hake 'i he ta'u 'e 10”.

**22 Fakatonutonu 'o e Kupu 80**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 80 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakapekia 'o e kupu'i lea –“pe 'i he 'ilo 'i ha hopo (hange ko ia 'oku tu'utu'uni ki ai 'e he kupu 81) 'oku mo'oni kuo ne fe'auaki pe tonu kuo pau 'e to'o meiate ia 'a e 'api ko ia”.

**23 Fakapekia 'o e Kupu 81**

'Oku fakapekia 'a e Kupu 81 'o e Lao ki he Kelekele.

**24 Fakatonutonu 'o e Kupu 82**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 82 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'o e kupu si'i ko eni pea fakafika fo'ou 'a e toenga ko e kupu si'i (2) –

“(1) Kuo pau ki ha taha 'oku tala 'api ki ha 'api ke ne tuku atu 'a e tohi ngaue fakaha 'oku 'ilo faka'ofisiale 'e ua, 'o hange ko ha tohi ngofua folau mo ha laiseni faka'uli, ke fakamo'oni'i 'aki 'a e taha ko ia. Pea kuo pau ke fakamo'oni'i 'a hono tukufakaholo fakafamili 'aki ha ngaahi tohi ngaue totonu.”

**25 Fakatonutonu 'o e Kupu 82(2)**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 82(2)(d) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e kupu'i lea "pe 'i ha 'ilo 'i ha hopo 'i he Fakamaau'anga Fonua koe'uhi ke ma'u 'a e 'api (hange 'oku tu'utu'uni ki ai 'e he kupu 81 'oku mo'oni kuo ne fe'auaki pe tono)."

**26 Fetongi 'o e Kupu 84**

'Oku fakapekia 'a e Kupu 84 'o e Lao ki he Kelekele pea fetongi'aki 'a e –

**"84 Totonu ke fili ke hoko ko e 'ea**

Kuo pau ke ngofua ki he taha 'oku ne lolotonga ma'u ha 'api tukuhau pe 'api kolo ke ne fili 'i he 'api 'a ia 'oku ne lolotonga ma'u mo ha 'api 'a ia kuo ne ma'u 'a e totonu ko e 'ea ki ai."

**27 Fetongi 'o e Kupu 85**

'Oku fakapekia 'a e Kupu 85 'o e Lao ki he Kelekele pea fetongi'aki 'a e –

**"85 Totonu ke fili mei he 'api 'o e taha ma'u 'api kuo pekia mo e 'api 'oku ne lolotonga ma'u**

Kapau 'e fili 'a e 'ea, ko e foha 'o e taha ma'u 'api kuo pekia, ke ne ma'u 'a e 'api 'oku ne lolotonga ma'u kuo pau ke fakalao ki he foha hoko 'o e taha ma'u 'api kuo pekia kapau 'oku ne mo'ui pea kapau 'oku ne lolotonga ma'u 'api pe mo ia, ke ne fili 'o tatau mo ia kuo fakaha ka 'o kapau kuo ne pekia ia pe kapau 'e fili ia ke ne ma'u pe 'a hono 'api 'o'ona, kuo pau ke fakalao ki he foha hono hoko ke fili pea fai pehe pe kae 'oua kuo fili ha foha ke ne ma'u 'a e 'api 'o e taha ma'u 'api kuo pekia, ka 'o kapau 'oku fili kotoa 'a e ngaahi foha ke nau ma'u pe 'a honau ngaahi 'api 'oku nau lolotonga ma'u ko e 'api ki ia 'a e taha ma'u 'api kuo pekia kapau 'oku tu'u ia 'i he Kelekele 'a e Pule'anga kuo pau ke fakafoki ia ki he Pule'anga pea kapau 'oku tu'u ia 'i ha tofi'a tukufakaholo kuo pau ke fakafoki ia ki he taha ma'u tofi'a ka 'o kapau 'oku 'ikai ha taha 'o e ni'ihiki kuo fakaha 'i 'olunga 'oku ne lolotonga ma'u ha 'api tatau, kuo pau ke 'oatu 'a e totonu ke fili ki he taha hoko 'oku totonu 'o hange pe kuo fili 'a e taha 'i mu'a ke ne ma'u pe hono 'api.

**28 Fakatonutonu 'o e Kupu 86**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 86 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e –

- (a) “pe mokopuna” mo e “pe kui tangata” mo e “(‘i he’ene tamai) ‘o hange ko ia ‘e hoko”; mo e  
(b) “15” pea fetongi’aki ‘a e “21” ‘i ha feitu’u pe ‘oku ha ai.

**29 Fakatonutonu ‘o e Kupu 87**

‘Oku fakatonutonu ‘a e Kupu 87 ‘o e Lao ki he Kelekele ‘aki hono fakahu atu ‘o e kupu si’i ko eni pea fakafika fo’ou ‘a e toenga ko e kupu si’i (2) –

“(1) Ko e taha ‘oku ne fakahoko ha ‘eke ko e ‘ea kuo pau ke ne fakaha ki he Minisita ha kelekele te’eki lesisita ‘oku ne lolotonga ngaue’aki.”.

**30 Fetongi ‘o e Kupu 89**

‘Oku fakapekia ‘a e Kupu 89 ‘o e Lao ki he Kelekele pea fetongi’aki ‘a e -

**“89 Loto ki ai ‘a e Kapineti**

Kuo pau ‘e ‘ikai foaki ha lisi kae’oua ‘oku loto ki ai ‘a e Kapineti, pea ‘e ngofua ke foaki ha lisi ‘e ha uitou ‘a e kelekele ‘a hono husepaniti kuo pekia ‘i he loto ki ai ‘a e ‘ea.”.

**31 Fakapekia ‘o e Kupu 93**

‘Oku fakapekia ‘a e Kupu 93 ‘o e Lao ki he Kelekele.

**32 Fetongi ‘o e Kupu 100**

‘Oku fakapekia ‘a e Kupu 100 ‘o e Lao ki he Kelekele pea fetongi’aki ‘a e –

**“100 Ngaahi tu’unga ‘o ha mokisi ‘a ha taha ma’u ‘api**

‘E ngofua ki ha taha kuo lesisita ke ne ma’u ha ‘api tukupau pe ‘api kolo ke ne foaki ha mokisi ‘i he kotoa pe konga ‘o hono ‘api tukupau pe ‘api kolo ka kuo pau –

- (a) kuo ‘osi ma’u ‘a e fakangofua ‘a e Minisita ‘i he founa ko ia ‘oku tu’utu’uni ‘i he Konga ko ‘eni ‘o e Lao ni;  
(b) ko e taha ma’u ‘api ko ha uitou ‘oku ne ma’u ‘a e ‘api tukupau pe ‘api kolo ‘a hono husepaniti kuo pekia pea ‘oku loto ki ai ‘a e ‘ea;  
(c) ko e mokisi ‘oku angamaheni ki ha vaha’a taimi ‘oku ‘ikai laka hake ‘i he ta’u ‘e 30 ka ‘e ala fakaloloa ‘a e vaha’a taimi ko eni ‘aki ha alea ‘i he vaha’a ‘o e mokasoa mo e mokasi ‘i he loto ki ai ‘a e ‘ea pea ‘i he loto ki ai ‘a e Minisita ko e’uhi ko e taumu’a ‘a ia ‘oku fiema’u ki ai ‘a e no mo e mahu’inga ‘o e no;  
(d) ko e mokisi ‘oku fakahoko ia ‘e ha lisi mokisi;

- (e) 'i he 'api tukupau, 'e kei fatongia 'aki pe 'e he taha ma'u 'api ke totongi 'a e totongi lisi fakata'u mo e ngaahi tu'unga kehe felave'i mo e ngaahi 'api tukupau 'i he Lao ni."

**33 Fetongi 'o e Kupu 101**

'Oku fakapekia 'a e Kupu 101 'o e Lao ki he Kelekele pea fetongi 'aki 'a e –

**"101 Ngaahi tu'unga 'o ha mokisi 'a ha tokotaha ma'u tofi'a tukufakaholo.**

'E ngofua ki ha taha ma'u tofi'a tukufakaholo ke ne foaki ha mokisi 'i he kongia 'oku te'eki vahe pe ngaahi kongia 'oku te'eki vahe 'i hono tofi'a tukufakaholo, ka kuo pau –

- (a) kuo ma'u 'a e fakangofua 'a e Minisita 'i he founa ko ia 'oku tu'utu'uni 'i he Konga ko 'eni 'o e Lao ni;
- (b) ko e mokisi 'oku angamaheni ki ha vaha'a taimi 'oku 'ikai laka hake 'i he ta'u 'e 30 ka 'e ala fakaloloa 'a e vaha'a taimi ko eni 'aki ha alea 'i he vaha'a 'o e mokasoa mo e mokasi 'i he loto ki ai 'a e 'ea pea 'i he loto ki ai 'a e Minisita ko e'uhi ko e taumu'a 'a ia 'oku fiema'u ki ai 'a e no mo e mahu'inga 'o e no;
- (c) ko e mokisi 'oku fakahoko ia 'e ha lisi mokisi;
- (d) ko e lahi fakakatoa 'o e kelekele 'oku mokisi 'oku 'ikai laka hake 'i he peseti 'e nima 'o e kelekele fakakatoa 'a ia 'oku lau ki ai 'a e tofi'a tukufakaholo pe ngaahi tofi'a 'o e taha ma'u tofi'a tukufakaholo, 'a ia ko e peseti ko ia 'e tanaki atu ia ki he peseti 'o e kelekele 'a ia 'e ngofua ke lisi koe'uhi ko e Kupu 33 'oe Lao ni."

**34 Fakatonutonu 'o e Kupu 104**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 104 (1)(c) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'a e –

"'o kapau ko e vaha'a taimi fakakatoa ko ia kuo pau he 'ikai lahi hake 'i he vaha'a taimi 'oku fakangofua 'e he Kupu 100 mo e 101 fekau'aki mo e ngaahi 'api kolo, ngaahi 'api tukupau mo e ngaahi tofi'a tukufakaholo".

**35 Fakatonutonu 'o e Kupu 107**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 107(1) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'o e ngaahi palakalafi si'i ko eni –

- “(ee) ngaahi kavieti;” mo e
- “(o) ngaahi aleapau nofo totongi.”

**36 Fakatonutonu 'o e Kupu 108**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 108(4) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e "mokaso" pea fetongi'aki 'a e "mokasi".

**37 Fakatonutonu 'o e Kupu 109**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 109(1) 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'eni 'i he konga faka'osi –

“Kuo pau ki he Minisita ke ne fakaha ki he taha ma'u tofi'a 'o e kelekele 'oku fekau'aki mo ia 'a e fanongonongo kuo ne ma'u mei he mokasi.”.

**38 Tanaki mai 'a e Konga VIB fo'ou**

'Oku fakatonutonu 'a e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'o Konga ko 'eni –

**“KONGA VIB – ALEPAU NOFO TOTONGI**

**112 E 'UHINGA 'o e Aleapau Nofu Totongi**

Ko e Aleapau Nofu Totongi ko ha aleapau ia 'oku fekau'aki mo e nofo 'a e taha nofo totongi ha fale pea kau ki ai mo e kelekele ko ia 'oku tu'u ai 'a e fale (kau ki ai 'a e kelekele hoko atu ki ai 'oku ne faka'ataa 'a e hu ki he fale pea mo e ngaahi naunau felave'i mo ia) 'a ia 'oku totongi ai 'e he taha nofo totongi ki he taha ma'u 'api nofo totongi 'a e totongi kuo na felotoi ki ai.

**112F Lesisita 'o e Ngaahi Aleapau Nofu Totongi**

- (1) Kuo pau ke 'i ai ha lesisita 'o e Ngaahi Aleapau Nofu Totongi 'a ia kuo pau ke tauhi ia 'i he Potungaue Fonua.
- (2) Kuo pau ke 'oatu ki he Minisita ke lesisita 'a e Ngaahi Aleapau Nofu Totongi kotoa kuo fakahoko fakataha ia mo ha tatau 'e taha 'o ia kuo 'osi fakamo'oni hingoa 'i loto 'i he 'aho 'e 30 hili hono fakahoko ia.
- (3) Kuo pau ke fakahoko 'e he Minisita 'a hono lesisita 'o e Aleapau Nofu Totongi 'aki hono faile ia 'i he Lesisita 'o faka'ilonga'i 'a e tatau totonu 'aki 'a e fakamatala ko eni:

Lesisita 'i he 'aho ni 'o 20

Tohi Lesisita Aleapau Nofu Totongi

Folio.

- (4) Kuo pau ke 'oua na'a kamata ngaue'aki ha Aleapau Nofu Totongi kae'oua kuo lesisita ia.
- (5) Kuo pau ko e totongi lesisita ki hono lesisita 'o ha Aleapau Nofu Totongi 'e tatau pe mo ia 'oku ala totongi 'i he lesisita 'o ha mokisi.
- (6) Kuo pau ke 'oua na'a lesisita ha Aleapau Nofu Totongi tukukehe ka kuo fakamo'oni'i 'e he taha ma'u 'api nofo totongi pe ko 'ene fakafofonga lao 'oku totonu ia 'i he'ene fekau'aki mo e ngaahi taumu'a 'o e Lao ni.
- (7) Kuo pau ke hiki ha ha Aleapau Nofu Totongi kuo lesisita 'i he Tohi Fakamo'oni Ma'u 'Api 'o e kelekele 'oku fekau'aki mo ia."

### 39 Fakatonutonu 'o e Kupu 122

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 122 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono tamate'i 'o e "pe ko ha to'o mei he uitou 'o... .. 'i he tu'utu'uni 'o e Fakamaau Fonua)".

### 40 Fetongi 'o e Kupu 124

'Oku fakapekia 'a e Kupu 124 'o e Lao ki he Kelekele pea fetongi'aki 'a e –

#### "124 Sipinga 'o e ngaahi lisi, etc.

- (1) Kuo pau ko e ngaahi tohi kole, lisi, ngaahi to e lisi, ngaahi fetongi mo e ngaahi tohi fakangofua kotoa ke fakahoko 'i he ngaahi sipinga kuo tu'utu'uni 'i he Tepile IX mo e ngaahi liliu 'e ala fiema'u ke fakahoko ki ai pea 'i ha ngaahi tu'utu'uni pe ngaahi makatu'unga 'i he lao 'a ia 'e loto ki ai 'a e ngaahi fa'ahi, pea ko e ngaahi lisi, ngaahi toe lisi, ngaahi fetongi mo e ngaahi tohi fakangofua kuo pau ke ua 'a hono tatau.
- (2) Kuo pau ke tu'u 'i he lisi, toe lisi, pe fetongi kotoa pe ha mape 'o e ngaahi kelekele 'oku fakaha ai, fakataha mo e ngaahi fakamatala totonu;  
  
Ka kuo pau 'e ikai ke fiema'u ha mape pe ha fakamatala 'i ha toe lisi, pe fetongi, kapau 'oku tuku atu 'e ia oku ne tuku atu hono kotoa 'a e kelekele na'a ne ma'u 'i ha lisi, pe toe lisi, pe fetongi kuo 'osi fakahoko.



- (3) Kuo pau ke 'ikai laka hake ha lisi 'i he ta'u 'e 99, tukukehe ka loto ki ai 'a e Minisita.
- (4) Kuo pau ke fakamo'oni 'a e lesii mo e lesoa ki he lisi kotoa pe. Kuo pau ki he Minisita ke fakamo'oni mo 'ai 'a e sila 'a hono tu'unga 'o kapau ko ha kelekele Pule'anga."

**41 Fakatonutonu 'o e Kupu 125**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 125 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakapekia 'o e kupu si'i (2).

**42 Fakatonutonu 'o e Kupu 131**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 131 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fakahu atu 'o e palakalafi si'i ko 'eni –

“(ee) ngaahi kavieti,” mo e  
“(j) ngaahi alepau nofo totongi.”.

**43 Fakatonutonu 'o e Kupu 141**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 141 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono –

(a) fakapekia 'o e kupu si'i (1) pea fetongi'aki 'a e –

“(1) 'E ngofua ki he Minisita ke fekau ki ha taha ma'u kelekele ke ne tukuange 'a e kelekele 'oku ne ma'u 'o kapau 'oku ne pehe 'oku fiema'u 'a e kelekele ki he ngaahi ngaue ma'ae kakai.”; mo e

(b) 'i he kupu si'i (3), tamate'i 'a e “ 'i he loto ki ai 'a e Fakataha Tokoni” pea tamate'i 'a e ngaahi lea “Fakataha Tokoni” 'i he feitu'u pe 'oku 'asi ai kae fetongi'aki 'a e “Minisita”.

**44 Fakatonutonu 'o e Kupu 142**

'Oku fakatonutonu 'a e Kupu 142 'o e Lao ki he Kelekele 'aki hono fetongi 'a e “30” 'aki 'a e “90”.

